

**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ
НА МІРУ ДОМАГАНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
У САМОПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

Корчакова Н.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

Однією з важливих соціальних характеристик особистості є її турбота про власну соціальну ідентичність, свій публічний образ. Основним шляхом реалізації бажаного образу є самопрезентація. Її центральна мета - досягнення соціального схвалення та визнання оточуючих. Самопрезентація є елементом більшості актів міжособистісної взаємодії, але особливим чином вона активізується у публічних ситуаціях, які називають презентаційними.

Самопрезентація як особлива форма особистісного самовияву знаходиться під впливом дії багатьох диспозиційних чинників. Одне з центральних місць у даному процесі займає така інтрапсихічна характеристика особистості як тривожність. Аналіз результатів зарубіжних досліджень, виконаних на дорослих популяціях, показує, що саме соціальна тривожність значною мірою зумовлює характер поведінки людини у публічних ситуаціях [5]. Дана характеристика впливає як на цілепокладання, так і на особливості стратегій їх реалізації в умовах конкретної соціальної взаємодії. Люди з високим рівнем тривожності схильні недооцінювати свою соціальну представленість, тому невпевнені у ефективності особистісної самоподачі, очікують більш негативних результатів діяльності та поведінки. Характерним для них є застосування захисних тактик самопрезентації, прагнення діяти у скромний або консервативний спосіб. Для людей з низьким рівнем тривожності більш властивою є схильність до переоцінювання своїх досягнень, очікування вищих результатів від особистісних самовиявів, використання стратегії самозвеличення. [3,4,6]

Аналіз наукової літератури показує, що турбота про своє публічне Я, особистісну репутацію простежується не лише у зрілому віці, але є також важливим компонентом соціальної взаємодії між дітьми. На даний час, питання розвитку самопрезентації в епоху дитинства залишається ще маловивченою проблемою, яка знаходиться на периферії наукових інтересів дослідників [1,2].

Мета нашого дослідження - простежити вплив соціальної тривожності на зміну міри домагань у самопрезентаційних ситуаціях.

В дослідженні приймали участь 248 дітей молодшого шкільного віку (89 дітей 7- років (M=7,4), 80 дітей 8- років (M=8,3), 79 дітей 9-років (M=9,2). Дослідження проводилося у два етапи, на кожному з яких дітям було запропоновано на вибір два інтелектуальні завдання різної міри складності. На першому етапі вибір завдання здійснювався дітьми за умов приватності, на другому - за умов публічності, тобто у ситуації самопрезентаційного плану. Публічність ситуації забезпечувалась шляхом декларування та аргументації особистісного вибору перед класом. Експериментальні ситуації передбачали нівелювання як впливу міри складності завдання, так і дії мотиву успіху-неуспіху на даний вибір. Основним показником, що свідчив про функціонування презентаційного феномена виступали зміни рівня домагань дитини за умови публічності.

Аналіз отриманих результатів здійснювався з урахуванням рівня соціальної тривожності дітей, який визначався за допомогою Тесту шкільної тривожності Філіпса.

Результати дослідження показують, що в обстежуваній групі більше половини дітей показали низький рівень тривожності. Решта молодших школярів (45,5%) були віднесені у групу з високим і підвищеним рівнем тривожності.

Порівнюючи особливості реагування на публічну ситуацію дітей першої і другої групи, можна відмітити, що діти з низьким рівнем тривожності не виявили особливої стурбованості у зв'язку з необхідністю демонструвати міру своїх домагань перед однолітками й учителями. $F(1,64) = 2,3$ ($p > 0,05$) - для дітей 7- років; $F(1,44) < 1$ - для дітей 8- років; $F(1,52) = 1$ ($p > 0,05$) - для дітей 9- років. Характерною особливістю дітей даної групи є

досить висока міра домагань як у публічній, так і приватній ситуації. Більшість з них (від 68,1 до 79%) у всіх вікових групах вже на першому етапі дослідження вибрали складні завдання і у подальшому, свою позицію майже не змінювали. (Див табл. №1).

Табл. 1 Зміна міри домагань у публічних ситуаціях під впливом тривожності

Вік	Діти з низькою тривожністю				Діти з підвищеною тривожністю			
	Кількість дітей	Змінили вибір (у%)	Підвищили	Знизили	Кількість дітей	Змінили вибір (у%)	Підвищили	Знизили
7 років	64	18,7	12,5	4,7	25	36	12	24
8 років	44	11,4	7	4,5	36	47,2		47,2
9 років	52	7,7	2	6	27	67	*	67
всього	160	12,5	7,5	5	88	50	4	46,1

Інші закономірності простежуються у групі дітей з підвищеним рівнем тривожності. Віддавши у приватній ситуації перевагу переважно складним завданням, діти різко змінили свої позиції на другому етапі експерименту. Дана тенденція має висхідну динаміку на протязі молодшого шкільного віку (від 36% на початку періоду, до 67% - у його кінці). $F(1,25) < 1$ для дітей 7-років; $F(1,36) = 31,32$ ($p < 0,01$) для дітей 8- років; $F(1,27) = 52$ ($p < 0,01$). Таким чином, фактор публічності значною мірою впливає на позицію дітей 8-9- річного віку, але є не значимим для першої вікової групи . У 7 років навіть високо тривожні діти залишаються нечутливими до презентаційної ситуації.

У цілому можна стверджувати, що отримані результати вказують на існування залежності самопрезентаційних виявів від рівня особистісної тривожності. Дана психологічна характеристика визначає як особливості мети (у даному випадку рівень складності завдання), так і стратегії її реалізації. Високотривожні діти обирають захисну стратегію. Центральною тенденцією зміни позиції при виборі складності завдання було зниження міри домагань. У старших вікових групах (8-9 р.) ця тенденція взагалі виявилася єдиною. Діти віддають перевагу більш легкому завданню. Їх лякає можливий провал як у сфері діяльності, так і в системі соціальних зв'язків . Основні мотиви зміни особистісної позиції при виборі складності завдань, що декларувалися дітьми : « Я можу не вирішити складну задачу» та » З мене будуть сміятися». Наявність другого мотиву вказує на захисну презентаційну тенденцію - перегляд позиції у зв'язку з побоюванням провалу само подачі. Необхідно відмітити, що ці відповіді на пряму не залежали від рівня академічної успішності. На думку вчителя, діти, які мають підвищену тривожність, володіють не меншими потенційні можливості для вирішення запропонованих завдань, ніж їх низько тривожні однолітки.

Виконані експериментальні спостереження дають підставу стверджувати, що, починаючи із середини молодшого шкільного віку, діти починають не лише виокремлювати ситуації презентаційного плану, але й видозмінювати власну поведінку, тобто самопрезентація стає однією з форм особистісного самовияву. Самопрезентаційна тенденція , здатна здійснювати корегуючі впливи на вияв однієї з центральних динамічних особистісних характеристик, таких як самооцінка та міра домагань. Вибір стратегії самоподачі значною мірою зумовлений рівнем тривожності дитини. Отримані результати перекликаються з даними, отриманими на дорослих популяціях (Schlenker B., Leary M., Schuts A., Pozo C.) Це дає підставу робити висновок , що виявлені тенденції мають не віковий, а загальний характер. З іншої сторони, це є свідченням того, що самопрезентаційний феномен має глибокі онтогенетичні корені, виступаючи однією з важливих ліній соціального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Aloise-Young P. The development of self-presentation: self-promotion in 6- to 10-year-old children. *Social cognition*, 1993, Vol. 11, № 2, pp. 201-222.
2. Banerjee R., Yuill N. Children's explanations for self-presentational behavior. *European Journal of Social Psychology*, 1999, Vol.29, № 2, pp. 105-111.
3. Leary M., Kowalski R. Impression Management: a literature review and two-component model. *Psychological Bulletin*, 1990, Vol. 107, № 1, pp34-47.

4. Pozo C., Carver C., Wellens A.R., Scheier M. Social anxiety and social perception: construing others' reactions to the self. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1991, Vol.17, №4, pp. 355-362.
5. Schlenker B., Leary M. Social anxiety and self-presentation: a conceptualization and model, *Psychological Bulletin*, 1982, Vol. 92, № 3, 641-669.
6. Schuts A. Assertive, offensive, protective and defensive styles of self-presentation: a taxonomy. *Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*, 1998, Vol.132, № 6, pp.611-629.

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена вивченню питання про вплив фактору соціальної тривожності на міру домагань дітей молодшого шкільного віку. Підвищений рівень соціальної тривожності змушує дітей 8-9 років обирати більш легке завдання з метою уникання можливо-го самопрезентаційного провалу за наявності значимої аудиторії. Подібний ефект не спостерігається у дітей 7 років.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена изучению проблемы влияния уровня социальной тревожности на уровень притязаний детей младшего школьного возраста. Повышенный уровень социальной тревожности заставляет детей 8-9 лет выбирать более легкое задание с целью избежания возможного самопрезентационного провала при наличии значимой аудитории. Подобный эффект не был обнаружен у детей 7 лет.

SUMMARY

Influence of social anxiety on elementary- school- age children's choice of tasks difficulty in self-presentation situations is examined in this article. The high level of social anxiety forces children of 8-9 years to choose easier task with the purpose of avoiding a self-presentation failure under condition of presence of a significant audience. This phenomenon has not been observed at children of 7 years old.

УДК 373.67:378.147

К-78

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Красовська О.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

*Міжнародний університет «Рівненський економіко-гуманітарний інститут»
імені академіка Степана Дем'янчука*

Естетичне виховання найтісніше пов'язане з культурним життям кожного народу. З одного боку, воно є відображенням культурного прогресу нації, її традицій, а з другого - воно стимулює розвиток культури народу, активно впливає на створення нових духовних цінностей, підтримує, підсилює інтерес до творів мистецтва, пам'яток історії і культури народу, до національних звичаїв та обрядів, тим самим невпинно стимулюючи розвиток нації, держави. Водночас естетичне виховання покликане формувати свідомість та самосвідомість сучасної молоді у дусі приязні та поваги, товариськості і дружби, передбачаючи взаємодію культур, подолання національної обмеженості естетичного сприймання, підвищення культури міжнаціональних відносин. Активна взаємодія національних культур ефективно впливає на єдність і гармонію, різнобічність і різноманітність усієї системи естетичного виховання. Таким чином, естетичне виховання покликане в сучасних умовах бути активною складовою в системі суспільства і його культури, засобом гармонізації соціальних і міжособистісних відносин, сприяння суспільному консенсусу, духовної організації творчих сил суспільства і кожної людини для створення передумов прогресивного розвитку нашого суспільства.

Особливу стурбованість сьогодні викликає дефіцит духовного розвитку молоді, бо саме в цьому віці закладаються основи особистості, її неповторності і прогаєне в цей час відтворити, надолужити важко. Проведені вітчизняними науковцями досліджен-